

COMMISSIE VAN DE EUROPESE GEMEENSCHAPPEN

Brussel, 23.10.2006
COM(2006)614 definitief

MEDEDELING VAN DE COMMISSIE

Volwasseneneducatie: een mens is nooit te oud om te leren

MEDEDELING VAN DE COMMISSIE

Volwasseneneducatie: een mens is nooit te oud om te leren

1. Inleiding

In de mededeling van de Commissie *Een Europese ruimte voor levenslang leren realiseren* uit 2001 en de resolutie van de Raad over een leven lang leren uit 2002 wordt er met nadruk op gewezen dat een leven lang leren niet alleen van groot belang is voor het concurrentievermogen en de inzetbaarheid, maar ook voor de sociale integratie, een actief burgerschap en de persoonlijke ontwikkeling van mensen. Volwasseneneducatie heeft een groot aandeel in een leven lang leren.

Er bestaan verschillende definities voor volwasseneneducatie. In deze mededeling verstaan wij daaronder: *alle vormen van educatie die volwassenen na voltooiing van hun initiële opleiding ongeacht welk niveau (met inbegrip van het hoger onderwijs) volgen*. Opleiding en scholing zijn cruciaal voor de verwezenlijking van de doelstellingen van de Lissabon strategie, die in het teken staat van méér economische groei, concurrentievermogen en sociale integratie. In de nationale hervormingsprogramma's van de lidstaten wordt hoe langer hoe meer erkend dat op dit punt een belangrijke rol is weggelegd voor volwasseneneducatie, en dat volwasseneneducatie een belangrijke bijdrage levert aan de persoonlijke ontwikkeling en welzijn van mensen. Op een paar uitzonderingen na laat de implementatie te wensen over¹. In de meeste onderwijs- en scholingsstelsels gaat de aandacht nog altijd in hoofdzaak uit naar jongeren. Met de stelselveranderingen die voor een leven lang leren noodzakelijk zijn, is nog maar weinig vooruitgang geboekt. Om qua deelnamecijfers de benchmark te bereiken die de lidstaten in het kader van "Onderwijs & Opleiding 2010"² met elkaar zijn overeengekomen, zouden nog eens vier miljoen volwassenen moeten participeren in een leven lang leren. Onderzoek van recente datum³ bevestigt hoe belangrijk investeringen in de volwasseneneducatie zijn. Maatschappelijk en individueel gezien levert volwasseneneducatie grotere inzetbaarheid, hogere productiviteit, kwalitatief betere werkgelegenheid, minder uitgaven voor werkloosheidsuitkeringen, bijstand en vervroegde uittrekking op. Plus meer sociale winst in de vorm van actiever burgerschap, betere gezondheid, minder criminaliteit, meer persoonlijk welzijn en meer persoonlijke voldoening. Uit onderzoek blijkt dat oudere volwassenen die participeren in leren, gezonder zijn en als effect de kosten verminderen voor de gezondheidszorg⁴.

¹ "Modernisering van onderwijs en opleiding: een pijler voor welvaart en sociale samenhang in Europa: gezamenlijk tussentijds verslag 2006 van de Raad en de Commissie over de met het werkprogramma "onderwijs en opleiding 2010" geboekte vooruitgang",

http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/site/nl/oj/2006/c_079/c_07920060401nl00010019.pdf

² http://ec.europa.eu/education/policies/2010/objectives_en.html#measuring

³ *Promoting Adult Learning*, OESO (2005).

⁴ Tom Schuller, John Preston, Cathie Hammond, Angela Brassett-Grundy en John Bynner, *The Benefits of Learning*, University of London, 2004.

Deze mededeling onderstreept de belangrijke bijdrage die volwasseneneducatie levert zowel aan de inzetbaarheid en mobiliteit op een moderne arbeidsmarkt als aan sociale integratie, door iedereen aan kerncompetenties te helpen. Er wordt rekening gehouden met de uitkomsten van het in het kader van “Onderwijs & Opleiding 2010” met de lidstaten gevoerde overleg en de ervaringen met de bestaande Europese onderwijs- en scholingsprogramma's, met name de “Grundtvig”-actie van het Socrates-programma⁵. Er wordt aansluiting gezocht bij de mededeling over doelmatigheid en rechtvaardigheid⁶, die duidelijk maakt dat door hervormingen onderwijs- en scholingsstelsels niet alleen doelmatiger maar ook rechtvaardiger kunnen opereren. De mogelijkheden van de Structuurfondsen, met name het Europees Sociaal Fonds (ESF), om steun te verlenen voor de uitbouw van voorzieningen en strategieën, worden in herinnering gebracht. De Communication onderstreept het belang van een aantal specifieke vraagstukken, zoals de gender dimensie, vooral waar het om gegevensverzameling gaat; de verschillen in toegang tot mogelijkheden om een leven lang te leren, en voorkeuren voor de verschillende vormen van leren.

De mededeling reikt de nodige beleidsonderbouwing aan voor de implementatie van het toekomstige “Grundtvig”-programma, dat deel zal gaan uitmaken van het overkoepelende programma voor een leven lang leren 2007-2013. Tot slot wordt ook een discussie over volwasseneneducatie op gang gebracht met de lidstaten en alle belangrijke betrokkenen op dit terrein om te komen tot een actieplan in 2007.

2. De uitdagingen die voor ons liggen

Ondanks de politieke aandacht van de afgelopen jaren voor een leven lang leren heeft de volwasseneneducatie in termen van zichtbaarheid, beleidsprioriteiten en financiële middelen niet altijd de erkenning gekregen die het verdiende. De kloof tussen beleidsdiscussie en werkelijkheid springt des te meer in het oog wanneer we kijken naar de belangrijkste uitdagingen waar de Europese Unie voor staat.

Concurrentievermogen

Europa moet op het punt van groei en werkgelegenheid beter gaan presteren en er tegelijkertijd voor zorgen dat haar sociale samenhang intact blijft. Dit is, zoals in de Lissabon strategie beschreven wordt, de belangrijkste economische uitdaging waaraan Europa het hoofd moet bieden. Snelle vooruitgang in andere regio's in de wereld toont aan hoe belangrijk vernieuwend, hoog kwalitatief en modern onderwijs is voor het concurrentievermogen van een economie. Om in te kunnen spelen op de eisen van de arbeidsmarkt en om burgers de mogelijkheid te geven om goed in de moderne maatschappij mee te draaien moet het niveau van de competenties over de gehele linie omhoog. Europa telt zo'n 72 miljoen laagopgeleide werknemers⁷, een derde van de beroepsbevolking. Volgens schattingen in 2010 zijn slechts 15% van de nieuw ontstane banen geschikt voor deze laagopgeleide mensen. 50% van de nieuwe banen vraagt een kwalificatie op het niveau van het hoger onderwijs⁸. Bovendien is

⁵ Verslag van de Commissie “Tussentijds evaluatieverslag over de bereikte resultaten en kwalitatieve en kwantitatieve aspecten van de uitvoering van de tweede fase van het communautaire actieprogramma op onderwijsgebied Socrates”, COM (2004) 153 definitief van 8.3.2004.

⁶ Mededeling van de Commissie “Doelmatigheid en rechtvaardigheid in de Europese onderwijs- en opleidingsstelsels”, COM (2006) 481 definitief van 8.9.2006.

⁷ Arbeidskrachtenenquête in de EU 2004, Eurostat.

⁸ *Vocational education and training – key to the future*, Cedefop-samenvatting van het Maastrichtse onderzoek naar beroepsonderwijs en -opleiding, Luxemburg, 2004.

een aanzienlijk deel van de Europese bevolking nog steeds niet in staat om gedrukte informatie in het dagelijkse leven te begrijpen en toe te passen. Het is en blijft voor ieder van de lidstaten een uitdaging ervoor te zorgen dat alle burgers kerncompetenties verwerven.⁹ Onderzoek toont aan dat een land betere economische prestaties levert als de competenties gelijk over alle bevolkingsgroepen zijn verdeeld.¹⁰

Demografische ontwikkelingen

Europa staat voor ongekennde demografische ontwikkelingen die grote gevolgen zullen hebben voor de samenleving en de economie en dus ook voor het aanbod van en de vraag naar onderwijs en scholing. De Europese bevolking vergrijsst: in de komende dertig jaar zal het aantal jonge Europeanen (onder 24 jaar) met 15% dalen. Een op de drie Europeanen zal ouder zijn dan 60 jaar, en een op de tien ouder dan 80¹¹. Door deze ontwikkelingen zal het Europese sociale model ernstig onder druk komen te staan. Er zullen minder jongeren op de arbeidsmarkt komen, terwijl slechts een op de drie volwassenen in de leeftijdsgroep van 55 tot 64 jaar nog zal werken. Alle mogelijkheden op het gebied van de volwasseneneducatie zullen dan ook moeten worden benut om een hogere arbeidsparticipatie onder jongeren te bereiken en ouderen langer door te laten werken. Dit betekent vooral dat het probleem van de voortijdige schoolverlaters (6 miljoen in 2005¹²) moet worden aangepakt, terwijl tegelijkertijd aan een verbetering van de competenties en het aanpassingsvermogen van laagopgeleiden van 40 jaar en ouder moet worden gewerkt. Zij moeten worden aangemoedigd om ten minste een kwalificatie te halen die boven hun niveau is .

Immigratie kan een tegenwicht vormen voor de vergrijzing en tekorten aan competenties en arbeidskrachten in bepaalde sectoren op de arbeidsmarkt. Volwasseneneducatie kan ertoe bijdragen dat immigratie in een zodanige vorm plaatsvindt dat daarvan zowel voor de migranten als voor het gastland positieve effecten uitgaan. De meeste nieuwkomers hebben, zelfs als zij hoog opgeleid zijn, grote behoefte aan cursussen taal en cultuur. Vaak worden hun competenties ook ondergewaardeerd en niet erkend, waardoor zij hun mogelijkheden niet voor de volle honderd procent op de arbeidsmarkt kunnen inzetten. Migrantenvrouwen, met inbegrip van hoogopgeleide, verkeren normaal gesproken op de arbeidsmarkt in een slechtere positie dan EU- ingezetenen. Dit geldt niet alleen voor nieuwkomers, maar ook voor de tweede en derde generatie migranten, en nog in veel sterkere mate voor migrantenvrouwen.

⁹ Voorstel voor een aanbeveling van het Europees Parlement en de Raad inzake kerncompetenties voor levenslang leren, COM (2005) 548 definitief van 10.11.2005.

¹⁰ Coulombe, S., J.F. Tremblay en S. Marchand, *International Adult Literacy Survey, Literacy Scores, Human Capital and Growth across Fourteen OECD Countries*, Statistics Canada, Ottawa, 2004.

¹¹ Gegevens uit de Eurostat Population Projections, 2004 based, Trend scenario, Baseline variant; Groenboek "Demografische veranderingen: naar een nieuwe solidariteit tussen de generaties", Mededeling van de Commissie, COM (2005) 94 definitief van 16.3.2005.

¹² Werkdocument van de Commissie "Progress towards the Lisbon objectives in education and training – Report based on indicators and benchmarks – Report 2006", SEC (2006) 639, 16.5.2006, bladzijde 40.

Uit recente rapporten blijkt dat armoede en sociale uitsluiting nog steeds een ernstig probleem vormen voor alle lidstaten¹³. Door verschillende omstandigheden of factoren, zoals een laag initieel opleidingsniveau, werkloosheid, een verafgelegen woonplaats op het platteland en een slechte uitgangspositie, komen grote aantallen mensen aan de kant te staan. Zij maken geen deel meer uit van de maatschappij en kunnen daarin ook niet meer actief meedraaien. Doordat zij geen toegang hebben tot ICT en daarvan noch in hun beroep, noch in hun dagelijks leven gebruik kunnen maken, ontstaan nieuwe vormen van ongeletterdheid die de uitsluiting processen nog verscherpen. Volwassenen die niet met een computer kunnen omgaan, blijven verstoken van belangrijke informatie en faciliteiten die hoe langer hoe meer alleen in digitale vorm beschikbaar zijn¹⁴. In de strijd tegen sociale uitsluiting is dan ook een centrale rol voor volwasseneneducatie weggelegd.

3. Maatregelen ter bevordering van volwasseneneducatie

In het licht van de hierboven beschreven problemen is het zowel vanuit doelmatigheids- als rechtvaardigheidsoverwegingen van groot belang dat het kwalificatieniveau van de volwassen bevolking stijgt en er daarom meer en betere mogelijkheden om te leren komen¹⁵. Door opleiding en scholing gaan volwassenen niet alleen efficiënter werken, maar zijn ze ook beter geïnformeerde burgers die actiever meedraaien in de maatschappij. Bovendien verhoogt volwasseneneducatie ook het persoonlijke welzijn van mensen.

Het is een van de belangrijkste taken van beleidsmakers ervoor te zorgen dat optimaal gebruik wordt gemaakt van de verschillende aanbieders van volwasseneneducatie en van de verschillende settings die karakteristiek zijn voor de volwasseneneducatie. Bij het beleid en de uitvoering van volwasseneneducatie zijn tal van partijen betrokken, zoals ministeries, sociale partners, openbare voorzieningen, kerken, NGO's en regionale en lokale autoriteiten. Politieke beslissingen worden op centraal, regionaal of lokaal niveau genomen en in sterk gedecentraliseerde landen zijn er verschillende niveaus tegelijkertijd bij betrokken¹⁶. Om tot een goede onderlinge aansluiting te komen, dubbel werk te vermijden en de weinige financiële middelen doelmatig te besteden zijn betere coördinatie en partnerschappen van vitaal belang. Door goede coördinatie kan men prioriteiten vaststellen, een consistent en door wettelijke hervormingen geflankeerd beleid uitwerken en dat ten uitvoer brengen. Door goede coördinatie wordt de informatie aan en de begeleiding van potentiële deelnemers verbeterd.

¹³ “Gezamenlijk verslag over sociale bescherming en sociale integratie 2006”, http://ec.europa.eu/employment_social/social_inclusion/docs/2006/cs2006_7294_nl.pdf

¹⁴ In 2005 kon 37% van de mensen in Europa in de leeftijd van 16 tot 74 jaar niet met een computer omgaan en dit percentage neemt met de leeftijd toe (65% van de mensen in de leeftijd van 55 tot 74 jaar). Bron: Eurostat, Statistics in focus, nummer 17/2006.

¹⁵ Mededeling van de Commissie “Doelmatigheid en rechtvaardigheid in de Europese onderwijs- en opleidingsstelsels”, punt 25.

¹⁶ In de meeste landen is in verschillende vormen en uiteenlopende mate sprake van decentralisatie: Oostenrijk, België, Bulgarije, Denemarken, Finland, Duitsland, Nederland, Polen, Portugal, Spanje, Zweden, Roemenië en het Verenigd Koninkrijk (Bron: OESO 2005; Eurydice 2006).

De lidstaten hebben in hun nationale hervormingsprogramma's plannen en beleidsmaatregelen ter bevordering van een leven lang leren opgenomen. Het is nu tijd om de daad bij het woord te voegen. Bij de uitvoering van het beleid kan zowel voor de uitbouw van de voorzieningen voor volwasseneneducatie als voor de verbetering van het aanbod steun worden verkregen van de Structuurfondsen, met name van het Europees Sociaal Fonds. Er zijn tal van voorbeelden van succesvolle projecten die in de lidstaten met steun van de EU uitgevoerd zijn en die door andere lidstaten zouden kunnen worden overgenomen¹⁷.

De lidstaten kunnen het zich niet langer veroorloven om in het kader van hun strategie voor een leven lang leren geen doeltreffend systeem voor volwasseneneducatie te hebben waardoor lerenden hun kansen op de arbeidsmarkt kunnen verbeteren. Ze zich beter kunnen inpassen in de maatschappij en zich kunnen voorbereiden op een toekomst waarin actief ouder worden centraal staat. De lidstaten moeten ervoor zorgen dat er systemen voorhanden zijn die het mogelijk maken om prioriteiten vast te stellen en de implementatie ervan te monitoren.

De kern boodschappen

Hieronder volgen vijf kern boodschappen voor alle partijen die bij volwasseneneducatie betrokken zijn:

1. Opheffing van de belemmeringen voor deelname aan volwasseneneducatie

Het aantal volwassenen dat leert, is nog steeds laag (zie de bijlage). In 2005 lag het deelnamecijfer bij 10,8%, terwijl de benchmark voor participatie aan de volwasseneneducatie in 2010 op 12,5% is vastgesteld. Ondanks uitschieters naar beneden en naar boven (van 1,1% tot 34,7%¹⁸) vertonen de lidstaten een opmerkelijke overeenkomst als het om de *deelname van de verschillende bevolkingsgroepen* aan volwasseneneducatie gaat. In alle landen maken mensen met een laag initieel opleidingsniveau, ouderen, plattelandsbewoners en gehandicapten het minste gebruik van de mogelijkheden die volwasseneneducatie te bieden heeft. De belemmeringen die deelname in de weg staan, kunnen te maken hebben met het gevoerde beleid, de informatievoorziening (beschikbaarheid van goede en actuele informatie), het aanbod (o.a. toelatingseisen, kosten, hulp bij het leren, soort leerresultaten), situatiefactoren (de waarde die in een cultuur aan onderwijs wordt gehecht, de levensomstandigheden of de mate waarin het gezin en de eigen omgeving achter deelname aan volwasseneneducatie staat) en de innerlijke bereidheid (gevoel van eigenwaarde, zelfvertrouwen van de volwassene in de eigen mogelijkheden om te leren, waarbij vaak ook eerdere slechte ervaringen in het onderwijs een rol spelen). Aan de vraagkant zijn de belangrijkste belemmeringen: gebrek aan tijd door werk of gezinstaken, weinig oog voor het belang van volwasseneneducatie en weinig motivatie (mensen zien dat inspanningen om te leren niet voldoende gewaardeerd of beloond worden en denken dus dat zij er geen voordeel van zullen hebben), onvoldoende informatie over het aanbod, en gebrek aan geld¹⁹.

¹⁷ ESF060603-ESF Support to Education and Training Background Document.

¹⁸ “Progress towards the Lisbon objectives in education and training – Report based on indicators and benchmarks – Report 2006”, bladzijde 35-40, en de bijlage “Detailed analysis of progress”, hoofdstuk 6.2.

¹⁹ *Lifelong learning: citizens' views in close-up. Findings from a dedicated Eurobarometer survey*, Cedefop, Luxemburg, 2004. Uit dit verslag komt tevens naar voren dat volwassenen er duidelijk de voorkeur aan geven om in een informele setting te leren.

De taak van de lidstaten is tweeledig. Zij moeten in het algemeen voor meer deelname aan de volwasseneneducatie zorgen en tegelijkertijd iets aan de ongelijke deelname van de verschillende bevolkingsgroepen doen, zodat een rechtvaardiger plaatje op het gebied van de volwasseneneducatie ontstaat. Volwassenen die het minst geneigd zijn om in een formele, niet-formele of informele setting²⁰ te leren, moeten worden gemotiveerd en aangespoord om volwasseneneducatie te volgen en daarvoor ook de mogelijkheden en steun krijgen. Om al degenen te bereiken die in het verleden niet goed gebruik hebben kunnen maken van onderwijs en scholing zijn gerichte overheidsinvesteringen nodig.

Om mensen te kunnen motiveren om te gaan leren moet de kwaliteit van de informatievoorziening worden verbeterd. Er moet gebruik worden gemaakt van alle mogelijkheden die zowel locaties als wijkcentra, sportclubs, culturele instellingen als initiële onderwijs- en scholingsinstellingen voor het leren te bieden hebben.

Boodschap 1

Het is zaak ervoor te zorgen dat meer volwassenen gaan leren en de ongelijkheid in de deelname aan volwasseneneducatie rechtgetrokken wordt. Alle betrokken partijen hebben op dit punt een bijdrage te leveren. Maar het is aan de overheid om bij de opheffing van belemmeringen en stimulering van de vraag naar volwasseneneducatie het initiatief te nemen en daarbij de aandacht in het bijzonder op de laagopgeleiden te richten. Dit betekent onder andere dat er begeleiding- en informatiesystemen van uitstekende kwaliteit moeten worden opgebouwd, waarin de lerende centraal staat. Verder moeten er gerichte financiële prikkels voor de deelname van volwassenen aan volwasseneneducatie komen en dient steun te worden verleend aan de vorming van plaatselijke partnerschappen.

2. Zorg voor de kwaliteit van de volwasseneneducatie

Slechte kwaliteit in de volwasseneneducatie leidt tot slechte leerresultaten. Kwaliteit heeft veel gezichten: informatie en begeleiding, analyse van de vraag naar volwasseneneducatie, relevante onderwijsprogramma's die toegesneden zijn op eisen en vraag, aanbod van onderwijs, ondersteuning bij het leren, toetsingsmethoden, en erkenning, validering en certificering van competenties. Hoewel al deze aspecten van belang zijn, moet bijzondere aandacht uitgaan naar het volgende²¹:

Onderwijsmethoden – In onderwijsmethoden en -materiaal moet rekening worden gehouden met de specifieke behoeften en benaderingen van volwassenen bij het leren. De te bereiken leerresultaten moeten expliciet zijn. Verder moeten volwassenen terug kunnen vallen op hulp in bijvoorbeeld de vorm van begeleiding, cursussen lezen en schrijven en cursussen leervaardigheden.

²⁰ Zie voor de definities het “Memorandum over levenslang leren” (SEC(2000) 1832 van 30.10.2000) en ander werk zoals de Classification of Learning Activities van Eurostat.

²¹ “Adult education trends and issues in Europe”, ongepubliceerde studie van de European Association for the Education of Adults (EAEA) uit 2006.

Kwaliteit van het personeel – De professionele ontwikkeling van mensen die in de volwasseneneducatie werkzaam zijn, is van vitaal belang voor de kwaliteit van de volwasseneneducatie. Tot nu toe was er maar weinig aandacht voor de inhoud van en de processen in de initiële opleidingen voor mensen die in de volwasseneneducatie werken. Zowel in het onderwijs als op de arbeidsmarkt zijn er tal van opleidingsroutes voor mensen die in de volwasseneneducatie aan de slag willen. Ook wordt het werken in de volwasseneneducatie in officiële loopbaanregelingen niet altijd erkend. Kenmerkend voor de volwasseneneducatie is dat er in vergelijking met andere subsystemen in het onderwijs veel parttime (en op vrijwillige basis) wordt gewerkt, met weinig carrièrevooruitzichten en vaak betaling op uurbasis. De sociale partners moeten een stem krijgen in de erkenning van de competenties van mensen die in de volwasseneneducatie werkzaam zijn.

Kwaliteit van de aanbieders – Om de goede kwaliteit van aanbieders te waarborgen zijn accreditatiemechanismen, kwaliteitszorgsystemen, en interne en externe monitoring- en evaluatiesystemen voor onderwijs- en leerresultaten nodig. Hier is een centrale rol weggelegd voor de overheid. Het is aan de overheid om regelgeving uit te werken, en met name aan de hand van bestaande modellen en uitgangspunten uit de beroepsopleidingen en het hoger onderwijs kwaliteitsstandaarden te bepalen, en te certificeren dat aan deze standaarden is voldaan.

Kwaliteit van de dienstverlening – Om meer volwassenen aan het leren te krijgen moet de kwaliteit van de dienstverlening worden verbeterd. Maatregelen moeten gericht zijn op de beschikbaarheid van lokale onderwijsvoorzieningen en faciliteiten voor kinderopvang; het vergroten van de mogelijkheden voor open en leren op afstand voor degenen in verafgelegen gebieden; het opzetten van informatie- en begeleidingssystemen en op maat gesneden programma's en flexibele onderwijsregelingen.

Boodschap 2

Ter bevordering van een kwaliteitscultuur in de volwasseneneducatie moeten de lidstaten in op lerende volwassenen toegesneden onderwijsmethoden en –materiaal investeren. De in de volwasseneneducatie werkende mensen door middel van initiële opleidingsmaatregelen en bij- en nascholingsmaatregelen (verder) kwalificeren. Kwaliteitsborgingssystemen introduceren en het aanbod van het onderwijs verbeteren.

3. Erkenning en validering van leerresultaten

In het concept van een leven lang leren zijn alle vormen van leren – formeel, niet-formeel en informeel – allemaal even belangrijk. Erkenning en validering van niet-formeel en informeel leren vormen de hoeksteen van de strategie voor een leven lang leren. Leerresultaten moeten worden erkend en gewaardeerd, ongeacht de vraag waar en hoe zij tot stand zijn gekomen. Door deze erkenning van niet-formeel en informeel leren kunnen lerenden hun uitgangspositie bepalen, aan een programma van een bepaald niveau beginnen, studiepunten voor een kwalificatie verzamelen en/of aan de hand van hun competenties een volledige kwalificatie verwerven. Mensen die aarzelend tegenover volwasseneneducatie staan kunnen hierdoor over de streep worden getrokken. Eerdere leerervaringen krijgen meerwaarde en er kan tijd en geld worden bespaard doordat niet of niet alles wat geleerd is opnieuw hoeft te worden geleerd. Tegelijkertijd profiteert de samenleving van reeds verworven competenties zonder dat er kosten ontstaan.

Deze aandacht voor erkenning en validering van leerresultaten is op zichzelf niet nieuw. Tal van lidstaten hebben hiervoor al systemen ontwikkeld²².

Om vertrouwen in dergelijke systemen te wekken heeft de Onderwijs Raad, in 2004, gemeenschappelijke Europese beginselen voor de identificatie en validatie van niet-formeel en informeel leren goedgekeurd²³.

Desalniettemin moet de aandacht bij de verdere ontwikkeling van de valideringsmethoden en -systemen in de lidstaten naar de volgende punten uitgaan:

- Alle belangrijke betrokkenen, met name de sociale partners, moeten een inbreng krijgen bij de invoering van valideringsystemen om hen het gevoel te geven dat het om hun eigen systeem gaat en men vertrouwen in het systeem krijgt.
- De kwaliteit van de toetsingsmethoden en de instellingen die daarmee werken moet worden verbeterd.
- De doelstellingen van opleidingen en scholing – op wat voor niveau dan ook – moeten worden geherformuleerd in termen van leerresultaten. Dit is van het allergrootste belang. Zolang de doelstellingen op inputfactoren stoelen, kan er geen goede invulling aan validering worden gegeven.

Boodschap 3

In de komende vijf jaar zouden de lidstaten de systemen voor validering en erkenning geïmplementeerd moeten hebben. Deze systemen moeten gebaseerd zijn op de gemeenschappelijke Europese beginselen voor de identificatie en validatie en voortbouwen op de reeds opgedane ervaringen. Ontwikkelingen met betrekking tot validering en erkenning kunnen gekoppeld worden aan de ontwikkelingen op het terrein van nationale kwalificatie structuren binnen de context van het Europees Qualificatie Framework.

4. Investerings in ouderen en migranten

Er moet in ouderen en migranten worden geïnvesteerd.

Actief ouder worden

In het licht van de hiervoor beschreven demografische ontwikkelingen moet niet alleen de pensioenleeftijd worden opgetrokken, maar moet ook beleid worden ontwikkeld dat zowel op de tijd vóór als op de tijd ná de pensionering gericht is en “actief ouder worden” mogelijk maakt. De uitdaging voor volwasseneneducatie systemen is tweeledig:

²² Bron: European Inventory – Validation of non-formal and informal learning, <http://www.ecotec.com/europeaninventory/>

²³ http://ec.europa.eu/education/policies/2010/doc/validation2004_nl.pdf. Er gelden vrijstellingen voor bepaalde beroepen, waarvoor minimum-opleidingseisen zijn overeengekomen – zie Richtlijn 2005/36/EG van het Europees Parlement en de Raad van 7 september 2005 betreffende de erkenning van beroepskwalificaties, PB L 255/22 van 30.9.2005.

Om ervoor te zorgen dat mensen langer kunnen blijven werken moeten oudere werknemers bijgeschoold worden en meer mogelijkheden krijgen om een leven lang te leren. Algemeen wordt erkend dat investeringen in alle fasen van het leven nodig zijn om oudere werknemers inzetbaar te houden en dat hiervoor steun nodig is van de overheid, brancheorganisaties en bedrijfstakken. Bijzondere aandacht moet uitgaan naar degenen die halverwege hun carrière zijn.

- Daarnaast moeten er meer mogelijkheden om te leren komen voor mensen die reeds met pensioen zijn gegaan (waaronder meer mogelijkheden om hoger onderwijs te volgen). Mensen die met pensioen gaan, zijn fysiek en psychisch gezonder dan vroeger en hebben ook een langere levensverwachting. Leren zou een vaste plaats moeten krijgen in deze nieuwe fase van het leven. In een onlangs uitgebrachte mededeling verzoekt de Commissie de universiteiten om meer bereidheid aan de dag te leggen om “cursussen aan te bieden voor studenten in latere stadia van hun levenscyclus”. Dergelijke mogelijkheden zijn van het allergrootste belang om ervoor te zorgen dat ouderen in contact blijven met hun sociale omgeving. De onderwijsstelsels van tal van landen spelen echter nog niet in op de vraag van deze groep burgers, die overigens een groot potentieel vormen om bij te dragen aan het leren van anderen. Bovendien moet het stijgende aantal gepensioneerden in Europa als mogelijke reserve worden gezien van waaruit men opleiders en trainers voor de volwasseneneducatie kan aantrekken.

Migratie

Zoals reeds eerder genoemd, is het van groot belang dat volwasseneneducatie ertoe bijdraagt dat migranten een plaats vinden in het maatschappelijk en economisch leven en dat er zoveel mogelijk gebruik wordt gemaakt van de competenties en leerervaringen die migranten in hun eigen land hebben verworven. In dit verband is het noodzakelijk dat:

- de EU in de vorm van hiervoor geschikte programma's beleid en maatregelen voor kwaliteitsverbetering van het onderwijs- en scholingsbeleid van de landen van herkomst van de migranten, met name de landen van het Europese nabuurschapbeleid, ondersteunt;
- de mechanismen voor de evaluatie van competenties en voor de erkenning van wat nieuwkomers in een formele, niet-formele en informele setting hebben geleerd sneller gaan werken;
- de mogelijkheden van de volwasseneneducatie in relatie tot de taalkundige, sociale en culturele integratie van migranten worden vergroot;
- er geschikt en doeltreffend onderwijs wordt ontwikkeld en dat intercultureel leren wordt bevorderd.

Boodschap 4

De lidstaten moeten ervoor zorgen dat er voldoende in de opleiding van ouderen en migranten wordt geïnvesteerd. Het is van essentieel belang dat de opleidingsmogelijkheden aansluiten bij de behoeften van ouderen en migranten. Ook moeten de lidstaten de aandacht richten op de belangrijke rol die er in het maatschappelijke en economische leven voor migranten en ouderen is weggelegd.

5. Indicatoren en benchmarks

Om de volwasseneneducatie met haar vele gezichten te kunnen monitoren en goed onderbouwd beleid te kunnen ontwikkelen, zijn betrouwbare gegevens nodig. Over volwasseneneducatie zijn in vergelijking met het leerplichtig onderwijs maar weinig gegevens beschikbaar. Dit is niet in de laatste plaats toe te schrijven aan het feit dat de aanbieders overal verspreid zitten, van uiteenlopende aard zijn en vaak niet in de publieke sector opereren. De beschikbaarheid en kwaliteit van gegevens zal nu en in de toekomst echter worden verbeterd door reeds lopende en nog komende internationale onderzoeken. De resultaten van twee door Eurostat uitgevoerde surveys – de survey Volwasseneneducatie en de derde survey Bij- en nascholing in ondernemingen – zullen voor eind 2007 actuele gegevens opleveren over met name het aantal volwassenen die participeren in leven lang leren en over de investeringen van ondernemingen in scholingsmaatregelen en de deelname daaraan. Bovendien werkt de OESO aan de voorbereidingen voor een survey over de competenties van volwassenen (PIAAC).

Meer onderzoek en analyse nodig. Dit is van het allergrootste belang, wil men gebruik kunnen maken van de beschikbare statistieken en cruciale vraagstukken onder de loep kunnen nemen zoals het rendement van formeel, niet-formeel en informeel leren en de algemene rol van informeel leren in het leven van volwassenen. Ter ondersteuning van de beleidsvorming en programmaontwikkeling moet tevens meer aandacht worden besteed aan trends en prognoses. De Commissie draagt hier ook aan bij door de recente oprichting van een onderzoekseenheid op het gebied van leven lang leren bij het gemeenschappelijke onderzoekscentrum in Ispra.

Boodschap 5

De kwaliteit en onderlinge vergelijkbaarheid van gegevens over volwasseneneducatie moet nog verder worden verbeterd. Er moet vooral meer inzicht worden verkregen in het rendement van volwasseneneducatie en de belemmeringen die deelname aan volwasseneneducatie in de weg staan. Ook is er behoefte aan betere gegevens over de aanbieders van volwasseneneducatie, de mensen die in de volwasseneneducatie werkzaam zijn en de opleidingen die worden gegeven.

In het werk van de Europese Commissie (met inbegrip van Eurostat) op dit gebied moet vooral zo goed mogelijk gebruik worden gemaakt van reeds beschikbare surveys en gegevens. Daarnaast moet vooral worden gewerkt aan verdere harmonisatie van begrippen en definities en aan verdere verbeteringen qua reikwijdte, frequentie en actualiteit van de gegevens. Ook is er behoefte aan betrouwbare naar sekse uitgesplitste gegevens.

4. Maatregelen van de Europese Unie

Voor volwasseneneducatie is een belangrijke rol weggelegd bij de aanpak van de uitdagingen waarvoor Europa staat. Op het gebied van de volwasseneneducatie liggen echter nog tal van mogelijkheden braak. Meer aandacht voor kwaliteit, doelmatigheid en rechtvaardigheid is volgens deze mededeling zowel goed voor de samenleving als voor de economie.

De verantwoordelijkheid hiervoor ligt bij de lidstaten. Het is aan de Commissie de lidstaten bij de modernisering van hun systemen te ondersteunen. De Commissie stelt voor om in dialoog met de lidstaten en de belangrijkste betrokkenen antwoorden te vinden op hoe:

- het best gebruik kan worden gemaakt van de beschikbare financiële instrumenten op Europees niveau (zoals de Structuurfondsen en het Programma voor een leven lang leren);
- in de nationale hervormingsprogramma's in het kader van de Lissabon strategie rekening kan worden gehouden met de behoefte aan volwasseneneducatie;
- de verschillende belanghebbende partijen het best hierbij te betrekken om ervoor te zorgen dat in de uiteenlopende omstandigheden in de lidstaten gevolg kan worden gegeven aan de boodschappen uit deze mededeling;
- de uitwisseling van “good practices” door peer learning in het kader van “Onderwijs & Opleiding 2010” en aan de hand van de resultaten van bestaande EU-programma's kan worden bevorderd;
- de statistische monitoring van de volwasseneneducatie het best kan worden verbeterd.

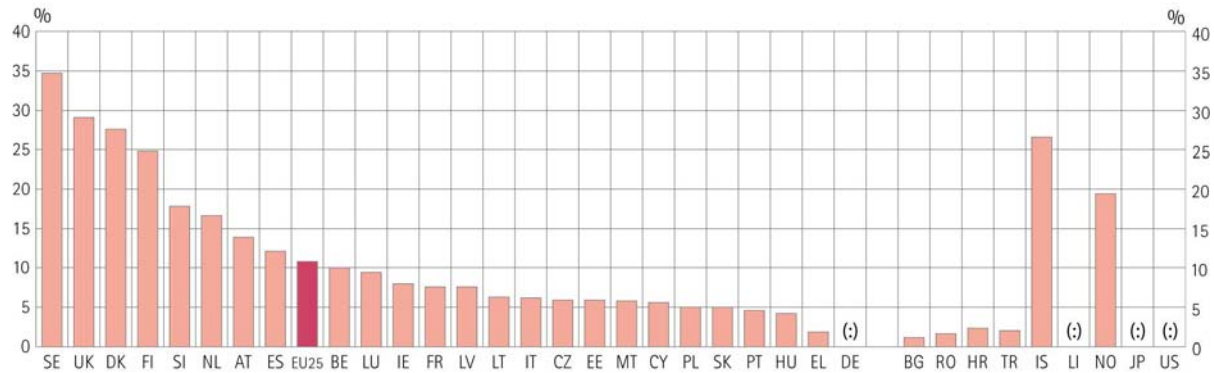
De Commissie is voornemens om aan de hand van deze discussie in 2007 een actieplan uit te werken waardoor op doeltreffende wijze kan worden voortgebouwd op de boodschappen uit deze mededeling.

ANNEX

Participation in adult learning

Participation of adults in lifelong learning (2005)

(Percentage of population aged 25-64 participating in education and training in four weeks prior to the survey, ISCED 0-6)

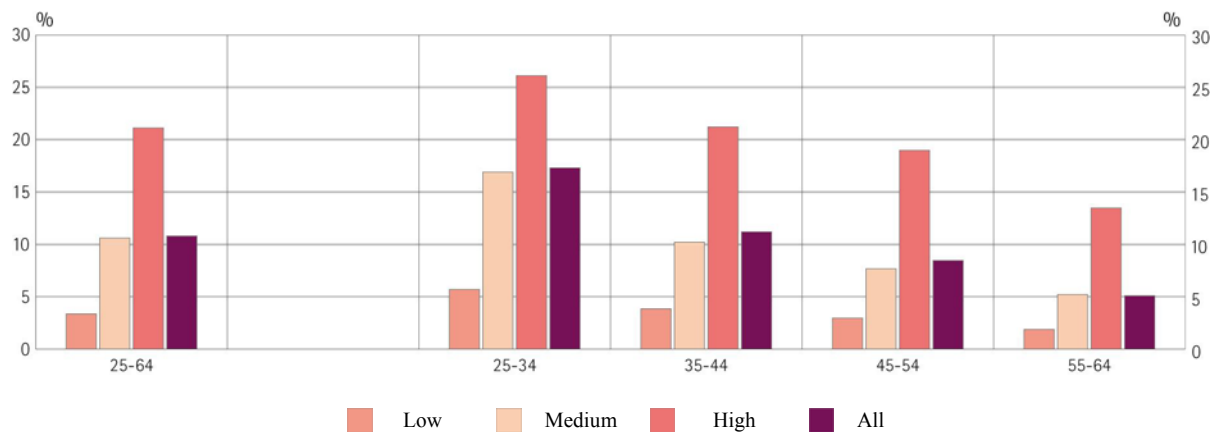
Source: Eurostat (Labour Force Survey)

Additional notes:

- DE: data for 2004.

- LU, MT and the UK: provisional data.

Participation in lifelong learning by age and educational attainment (2005)

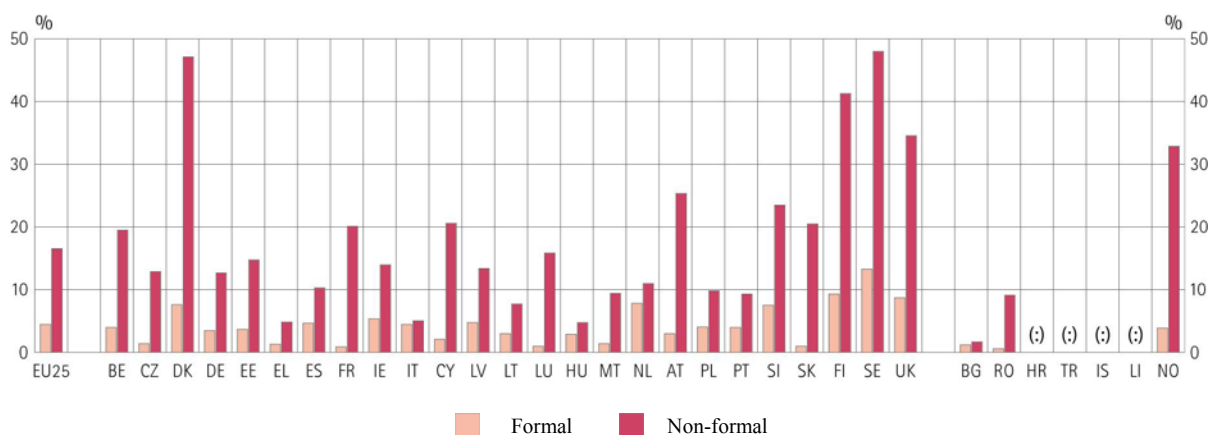
Source: Eurostat (Labour Force Survey)

Additional notes:

- DE : data for 2004.

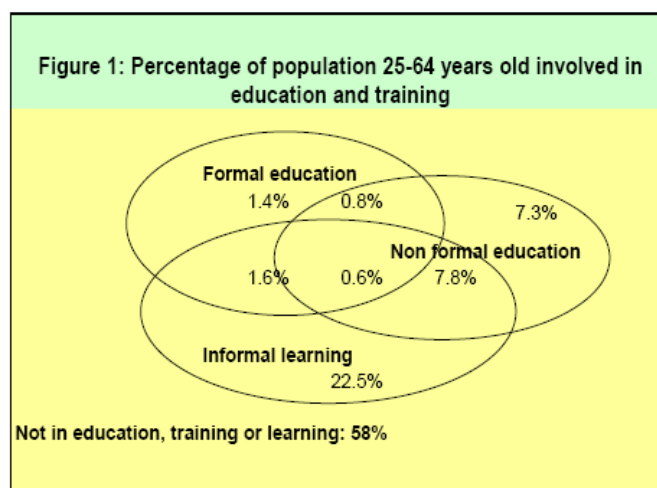
- LU, MT and the UK : provisional data.

Rate of participation (%) of 25-64 year olds in formal and non-formal education and training (2003)

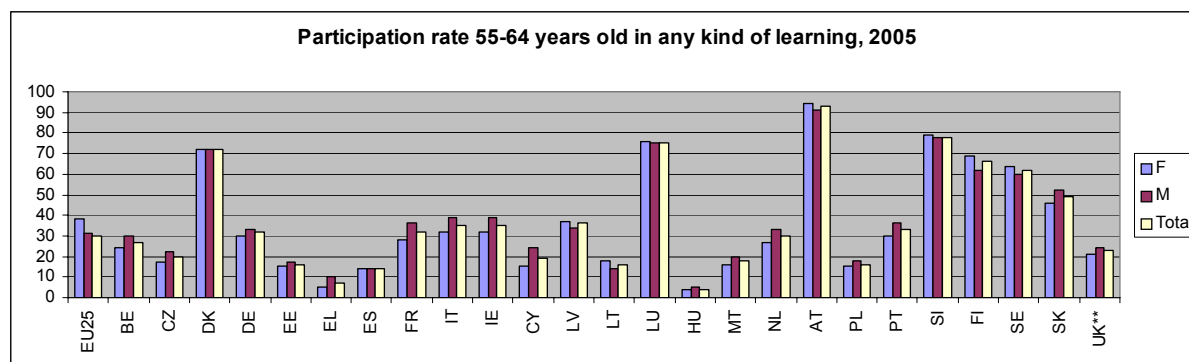
Source: Eurostat LFS, ad-hoc module on Lifelong Learning 2003. Target population: 25-64 years, reference period: 12 months..

Percentage of population 25-64 year olds involved in education and training (2003)

Source: Eurostat LFS, Ad hoc module on lifelong learning 2003
Target population: 25-64 years old

Participation rate 55-64 years old in any kind of learning (2005)

(*) Informal training is not included in UK Source: Eurostat LFS, Ad Hoc module on Lifelong Learning 2003 Target population: 25-64 years old